

УДК 378.14

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДОШКІЛЬНОГО ПРОФІЛЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Яценко В. В.

Однією з найактуальніших проблем вищої освіти України є приєднання до Болонського процесу, прагнення розвиватися в європейському та міжнародному освітянському співтовариствах, при цьому зберігаючи національні, культурні та мовні особливості, і таким чином внести свій вклад у розвиток Болонського процесу. У статті розглянуто, як здійснюється освітня робота в контексті європейських вимог та за кредитно-модульної технології на факультеті дошкільної освіти Комунального закладу "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради.

***Ключові слова:** дошкільна освіта, система підготовки, педагогічний ВНЗ, кредитно-модульна технологія.*

Одной из актуальных проблем высшего образования Украины является присоединение к Болонскому процессу, стремление развиваться в европейском и международном образовательном сообществе, при этом сохраняя национальные, культурные и языковые особенности, и таким образом внести свой вклад в развитие Болонского процесса. В статье рассмотрена реализация образовательной работы в контексте европейских требований и по кредитно-модульной технологии на факультете дошкольного образования Коммунального учреждения "Харьковская гуманитарно-педагогическая академия" Харьковского областного совета.

***Ключевые слова:** дошкольное образование, система подготовки, педагогический вуз, кредитно-модульная технология.*

One of the most pressing problems of higher education in Ukraine is the Bologna Process, the desire to grow in the European and international educational communities, while preserving national, cultural and linguistic characteristics, and thus contribute to the development of the Bologna Process. The article is a discussion of the present-day education in the context of the European standards and credit-modular technology at the Department of Early Childhood Education at "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Oblast Council.

***Key words:** preschool education, system of training, pedagogical higher school, credit-modular technology.*

Постановка проблеми. Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, не стала винятком і освіта. На сьогоднішній день в Україні відбулися значні зміни, спрямовані на оновлення змісту, форм і методів навчання. Однією з найактуальніших задач освіти України (особливо це стосується вищої школи) є входження в європейський освітній простір. Питання реформування системи професійної освіти вихователів і перехід на міжнародні стандарти підготовки фахівців набуває особливої актуальності в контексті інтеграції України у міжнародний освітній простір.

Зокрема, сучасна українська система вищої освіти потребує інновацій, які базуються на досвіді підготовки кадрів дошкільного профілю у пер. пол. ХХ ст. Це стосується і вітчизняної фахової підготовки вихователів. У цьому аспекті особливий інтерес становить підготовка студентів – майбутніх вихователів на основні вимог кредитно-модульної технології навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні науковці А. Алексюк, Я. Болюбаш, В. Загорський, І. Кулешова, Н. Лаврентьєва, Г. Мельниченко, К. Станіславський, А. Фурман, Н. Шиян та інші розглядають кредитно-трансферну систему організації навчального процесу як засіб оптимізації навчального процесу.

Сьогодні широко обговорюється система підготовки педагогічних кадрів, що виражає єдність теоретичної та практичної підготовки до здійснення педагогічної діяльності та характеризує професіоналізм. Серед науковців та практиків, що

працюють у сфері розробки цієї тематики, можна назвати Л. Забродську, Н. Крупеніну, Т. Лукіну, А. Орлова, С. Подмазіна, С. Шишова, М. Берещука, Г. Стадника, В. Некоса, К. Левківського, Ю. Сухарнікова, А. Хуторського.

Мета цієї статті – проаналізувати розвиток системи підготовки педагогічних кадрів дошкільного профілю на сучасному етапі на прикладі освітньої діяльності факультету дошкільної освіти Комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради.

Виклад основного матеріалу. За роки незалежності ця освітня ланка зазнала істотних змін. У 2009 р. дошкільну освітню мережу утворювали 15,5 тис. закладів, у них перебувало 1,2 млн дітей (див. рис. 1). Охоплення дошкільними навчальними закладами дітей дошкільного віку становило 56 % (у містах – 68 %, селах – 33 %). Суттєво різняться регіони за охопленням усіма формами дошкільної освіти дітей як загалом дошкільного, так і особливо передшкільного віку. Черга на влаштування до дошкільних навчальних закладів становить 130 тис. дітей. Це поглиблює соціальну нерівність у доступі до якісної дошкільної освіти, зумовлює перевантаженість закладів, створює додаткові ризики посилення соціального розшарування населення. Поряд із доступністю до гострих проблем у дошкільній освіті належать найнижча серед інших освітніх ланок кваліфікація педагогічних працівників (повну вищу освіту мають менше половини з них) та їхня заробітна плата (близько 1,5 тис. грн), а також нерозробленість системи забезпечення якості освітньо-виховних послуг.

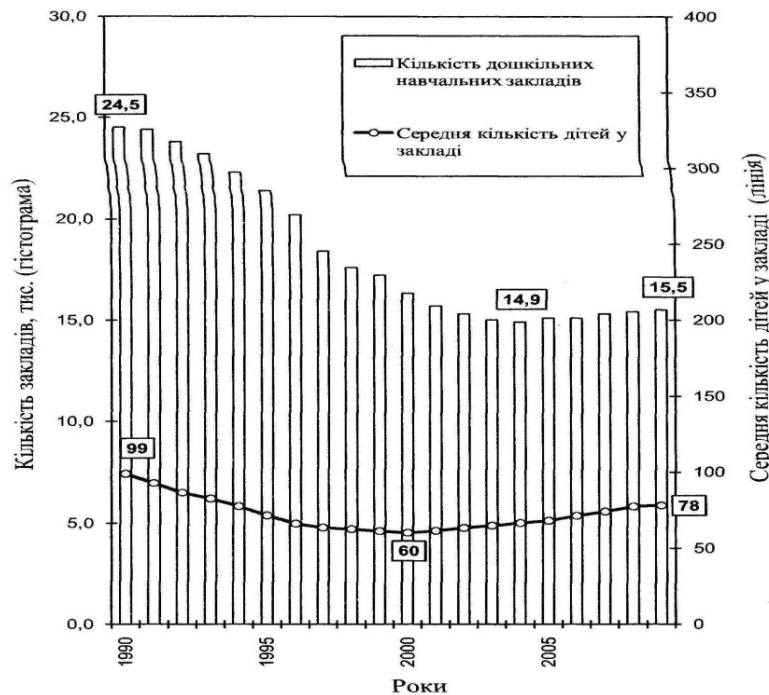

Рис. 1. Мережа дошкільних навчальних закладів в Україні

Про недосконалість мережі дошкільних навчальних закладів свідчить і більша питома (у розрахунку на одну дитину) витратність дошкільної освіти порівняно із загальною середньою освітою, що не узгоджується з передовою світовою практикою.

У 2010 р. дошкільну освіту п'ятирічних дітей законом визнано обов'язковою (див. рис. 2). Це означає необхідність досягнення 100-відсоткового залучення до неї дітей такого віку, створення необхідних умов, розроблення освітніх стандартів, форм і методів роботи з цією категорією дітей, узгодження програм дошкільної та початкової освіти, підготовки відповідних педагогічних кадрів, підвищення оплати праці, удосконалення статистичної звітності. Водночас за національним законодавством у супереч Міжнародній стандартній класифікації освіти дошкільна освіта (МСКО) не має статусу окремого освітнього рівня.

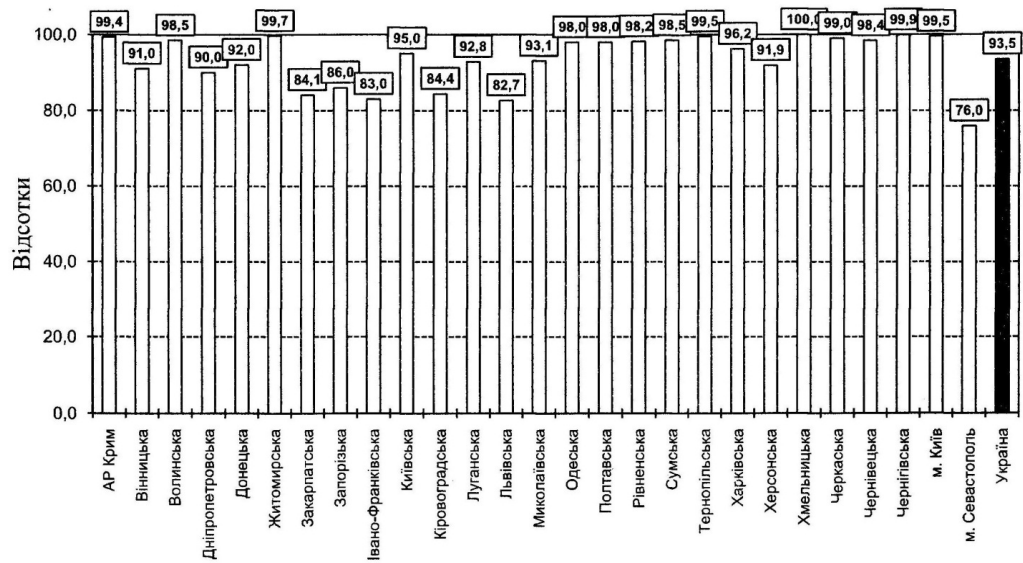

Рис. 2. Охоплення дітей п'ятирічного віку дошкільною освітою в регіонах України на початок 2010 р.

На розв'язання нових проблем спрямовані рішення І Всеукраїнського з'їзду працівників дошкільної освіти, що відбувся в листопаді 2010 р., на якому схвалено програму розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт". Відповідна стратегія закладена у прийнятій урядом у квітні 2011 р. Державній цільовій соціальної програмі розвитку дошкільної освіти на період до 2017 р. Передбачені на виконання програми кошти у 2012–2017 рр. мають становити 3–5 % загальних бюджетних асигнувань на дошкільну освіту (у 2010 р. – 10,2 млрд грн, або 12,8 % освітніх видатків з державного бюджету). На жаль, у 2012 р. фінансування програми не здійснюватиметься [2].

Проблема всебічної модернізації вітчизняної дошкільної освіти пов'язана з європейськими та світовими тенденціями й викликами, зростаючою увагою міжнародної спільноти до цього освітнього рівня. Запровадження Болонських ініціатив в академії загалом та на факультеті дошкільної освіти здійснюється згідно з наказами Міністерства освіти і науки України № 48 від 23 січня 2004 року, № 49 від 23 січня 2004 року, № 812 від 20 жовтня 2004 року, № 414 від 21 травня 2004 року, для реалізації яких було прийнято низку заходів з упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП). Керівництво факультету одним із перших в академії почало організовувати процес навчання за цими вимогами. На сьогодні вже розроблені робочі навчальні плани з урахуванням вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (КТСОНП), підготовлено методичне забезпечення, видано низку навчально-методичних матеріалів з КТСОНП.

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу підготовки фахівців за КТСОНП, розробленим у Комунальному закладі "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради [4, с. 10–11], кожен студент факультету на початку нового навчального року отримує індивідуальний навчальний план, який має бути його робочим документом. Викладачі кафедри дошкільної освіти допомагають студентам формувати індивідуальну освітню траєкторію, особливо по закінченні підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями "молодший спеціаліст", "бакалавр" та "спеціаліст". Індивідуальні плани спеціалістів свідчать про наявність гнучких освітніх траєкторій навчання, і саме випускаюча кафедра допомагає в їх формуванні.

Індивідуальний навчальний план студента має включати нормативні та вибіркові залікові кредити, що можуть поєднуватися в певні навчальні дисципліни. Вибіркові дисципліни забезпечують підготовку для виконання вимог варіативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики [3]. Сутність кредитно-модульної технології організації навчального процесу полягає у відпрацюванні матеріалу на-

вчальних дисциплін окремими блоками (модулями) з оцінкою знань і вмінь студента у вигляді суми балів, отриманих за окремі модулі [1, с. 6].

Сутність кредитно-модульної технології організації навчального процесу полягає у відпрацюванні матеріалу навчальних дисциплін окремими блоками (модулями) з оцінкою знань і вмінь студента у вигляді суми балів, отриманих за окремі модулі [1, с. 6]. Відпрацювання навчального матеріалу кожного модуля завершується проведенням модульного контролю, який проходить на останньому занятті модуля з метою діагностики досягнення цілей навчання. Додатковий час для підготовки до модульного контролю не виділяється. Підготовка здійснюється за рахунок часу на самостійну роботу студента, що передбачений робочою навчальною програмою для підготовки до занять. На кожну годину лекції передбачається 0,5 години самостійної роботи; на одну годину практичних, лабораторних, семінарських занять додається 1 година самостійної підготовки.

У Болонських документах акцентується увага на збільшенні частки самостійної роботи студентів як фактора, що супроводжує широкомасштабне введення кредитно-модульної системи. Тому серед основних пріоритетів освітньої діяльності факультету дошкільної освіти та музичного виховання є стимулювання інтелектуальної активності, ініціативи, саморозвитку і самонавчання особистості.

На факультеті існують і доповнюють один одного два підходи до організації навчального процесу: самостійне навчання і так зване аудиторне навчання, тобто з обов'язковим прослуховуванням лекційного курсу, відвідуванням практичних, семінарських, лабораторних занять тощо.

Якщо студент переходить на індивідуальну форму навчання, то він усвідомлює, що повинен повністю самостійно засвоїти навчальні курси й дисципліни, працюючи індивідуально. Перевагою такого виду навчання, на наш погляд, є те, що, виходячи зі своїх інтелектуальних здібностей, вони витратять різну кількість часу як на засвоєння нового матеріалу, так і на вивчення окремих дисциплін. Треба звернути увагу на те, що цей вид навчання потребує в значно більшому обсязі розробки та використання критеріїв і механізмів для самоконтролю знань, систем тестування, забезпечення якості освіти. Необхідно мати якісно підготовлені методичні матеріали, в тому числі й електронні підручники, електронні методичні вказівки з різних видів занять (на факультеті забезпеченість навчально-методичною літературою складає 100 відсотків), а також широко розвинену систему педагогічного консультування й керівництва.

Як свідчить досвід утілення цієї форми організації навчального процесу, результативність різних форм самостійного здобуття освіти значно зростає завдяки використанню інформаційних технологій, наприклад мультимедійних посібників, дидактичних засобів нового покоління. Значне збільшення ролі самостійної роботи в навчальному процесі передбачає зміщення акценту в бік методичної роботи. Для самостійного вивчення навчальних курсів і дисциплін відповідно до складених планів викладачі факультету багато часу приділяють розробці навчально-методичних матеріалів, організації контролю за результатами навчання. Студенти лише самостійно засвоюють визначений освітньо-професійними програмами зміст.

Іншою формою навчання на факультеті є традиційне аудиторне навчання студента під керівництвом викладачів, які, використовуючи різні прийоми, методи й засоби, організують сприймання, осмислення, запам'ятовування і застосування знань, зберігають структурно-логічну послідовність вивчення дисциплін, відстежують взаємозв'язки між предметами, а також упроваджують різні форми мотивації і контролю за результатами навчання. Аналізуючи ці дві форми навчання, можна побачити, що аудиторний вид навчання є продуктивнішим, тобто за одиницю часу студенти засвоюватимуть більше елементів знань (є допомога викладача в аудиторії). Проте студент, який навчатиметься тільки самостійно, матиме ряд переваг, а саме: набуття функцій самостійного здобуття знань; пошук раціональних форм запам'ятовування навчального матеріалу; розвиток вольових зусиль, навичок самоконтролю; оволодіння методикою побудови структурної схеми навчального предмета, лаконічного конспектування тощо.

Суперечність між виключно самостійним способом здобуття знань і засвоєнням їх під керівництвом викладача і вирішує нова освітня парадигма, а саме: кредитно-модульна система, яка поєднує навчання з педагогом із самостійною

навчальною працею студента. Перевагами цієї системи є також можливість не тільки враховувати навчальне навантаження, а й накопичувати всі досягнення студента (участь у наукових конференціях, олімпіадах тощо).

Метою керівництва факультету є професійна готовність вихователя до роботи з дітьми дошкільного віку. А як результат особистісно орієнтованої дошкільної освіти – це особистість дитини з розвиненим почуттям гідності, самоповаги, розумінням основних цінностей, людських взаємовідносин.

Розглянемо один з аспектів, на якому зупиняються наші викладачі, працюючи зі студентами.

Готуючи студентів дошкільної освіти до педагогічної діяльності, яка вимагатиме критичного, творчого мислення, необхідно вчити їх виявляти самостійність і творчість у мотивованій побудові власних цілей та перспектив їх досягнення, і це, безумовно, стосується не тільки студентів нашого факультету, академії, а, мабуть, і молоді взагалі.

У зв'язку з прогресивним розвитком суспільства, застосуванням новітніх технологій та засобів розбудови господарства нашої країни перед закладами освіти все гостріше постає проблема підготовки фахівців з підвищеним рівнем креативності, тобто здатності до творчості. Особливу роль у розв'язанні цієї проблеми відіграють педагоги: вихователі, вчителі, викладачі педагогічних ВНЗ.

Одна з особливостей підготовки вихователя полягає в тому, що майбутні педагоги, які мають працювати в дошкільних закладах, перебувають в умовах, що постійно змінюються [6, с. 43]. Викладачі факультету акцентують увагу майбутніх фахівців на тому, що для вихователя важливо вміти орієнтуватися у зміні системи дитячих цінностей, щоб згідно з ними застосовувати адекватні методи виховання, бо розкрити інтелект і здібності дитини здатний тільки вихователь, який має високий професіоналізм і творчу майстерність. У цьому аспекті особливого значення набуває інтегративно-комплексна наука акмеологія (грец. акме – вершина, розквіт), до складу якої входить педагогічна акмеологія. Створення акмеологічного середовища для розвитку творчих здібностей потребує використання поряд із класичними модернізованими технологіями [5, с. 31].

До дитячих садочків зараз приходять нові покоління дітей, які живуть в інформаційному, динамічному, емоційно напруженому середовищі під перехрестям різних інформаційних впливів, і саме в ньому повинна початися соціальна адаптація дитини в оточуючому їй суспільстві. Тому для формування професійної компетентності майбутніх вихователів на факультеті запроваджено нові навчальні курси: “Методика раннього навчання читання”, “Дошкільна лінгводидактика”, програма педагогічної практики “Інноваційні технології в дошкільній освіті”, семінар-практикум “Використання нетрадиційної техніки малювання в роботі з дошкільнятами”, “Інтерактивні методи навчання та виховання дошкільників за технологією М. Монтессорі”.

Аналіз результатів перших кроків організації навчального процесу згідно з вимогами КТСОНП дав змогу зробити висновок про необхідність поширення болонських ініціатив при збереженні традицій цього факультету. Викладачі вже адаптувалися не тільки до нової системи організації навчального процесу, а й до нових термінів, понять, системи оцінювання знань. Студенти I курсу під керівництвом кураторів швидше адаптуються до навчання.

Таким чином, нова освітня парадигма, а саме кредитно-модульна система, запроваджена на факультеті дошкільної освіти і музичного виховання, дає змогу здійснювати перехід студентів у межах споріднених напрямів підготовки. Очікуваними соціальними, економічними та іншим наслідками впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу може бути підвищення рівня адаптації особи до зміни вимог ринку праці, максимальне забезпечення потреб особи у виборі освітнього рівня та кваліфікації, підвищення відповідальності студентів за результати навчальної діяльності, психологічне розвантаження студентів у кінці семестру, скорочення непродуктивного навчального часу (за рахунок ліквідації екзаменаційних сесій) тощо.

Висновки. Таким чином, на факультеті дошкільної освіти і музичного виховання майбутній вихователь проходить своєрідний творчий процес професійного самоствердження. Студенти, розвиваючи та реалізуючи свої цілі з приводу одержання професійних знань, здійснюють індивідуальний пошуково-дослідницький процес

завдяки кредитно-модульній технології, що є доказом практичної реалізації творчої ініціативи у професійному спрямуванні, бо творчі здібності, творча ініціатива, активність та індивідуальна відповідальність є складовими у професійному спрямуванні майбутнього вихователя.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / гол. ред. Н. О. Андрусич ; ред. Н. Ф. Сідаш. – К. : Вид-во ДВПП Міннауки України, 1999.
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за ред. В. Кременя. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 304 с.
3. МОН України “Про особливості напрямів підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра”. – К., 2007.
4. Пономарьова Г. Ф. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за кредитно-модульною системою: відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська. – Харківський гуманітарно-педагогічний інститут, 2007. – 58 с.
5. Сікорський П. Кредитно-модульна технологія у вищих навчальних закладах / П. Сікорський // Шлях освіти. – К., 2004. – № 3. – С. 29–34
6. Якиманская И. Психолого-педагогические проблемы обучения / И. Якиманская и др. // Сов. педагогика. – 1991. – № 4. – С. 45–49.